

Impactonderzoek en Maatschappelijke Kosten-Baten Analyse Sterk uit Armoede

*Expertisecentrum van ervaringsdeskundigen in generatiearmoede en
sociale uitsluiting*

8 Maart 2021

Sterk uit Armoede wil **Meer weten.**

ALEXANDER
IMPACTWETENSCHAPPERS

Introductie

Sterk uit Armoede

Sterk uit Armoede is een expertisecentrum van ervaringsdeskundigen in generatiearmoede en sociale uitsluiting. Het is een 'emancipatiebeweging' van, voor en door mensen in armoede die als brug tussen systeem- en leefwereld fungeren. De missie: armoede doorbreken met de mensen die het betreft.

Dit rapport

Dit rapport biedt een overzicht van de resultaten van het impactonderzoek en de Maatschappelijke Kosten-Baten Analyse uitgevoerd door Alexander Impact voor Sterk uit Armoede.

Inhoudsopgave

Introductie	1
Inhoudsopgave	2
Managementsamenvatting	3
Het impactonderzoek	3
Maatschappelijke Kosten Baten Analyse	5
Het impactonderzoek	7
Methode	7
Impact van de opleiding op ervaringsdeskundigen	8
Rollen van een ervaringsdeskundige	13
Interviews ervaringsdeskundigen en vertegenwoordigers van organisaties	13
Vragenlijst vertegenwoordigers van organisaties	14
Meerwaarde van het inzetten van opgeleide ervaringsdeskundigen volgens ervaringsdeskundigen	15
Meerwaarde van het inzetten van opgeleide ervaringsdeskundigen volgens vertegenwoordigers van organisaties	18
Interviews vertegenwoordigers van organisaties	18
Vragenlijst vertegenwoordigers van organisaties	21
Struikelblokken en ontwikkelpunten	24
Advies van vertegenwoordigers van organisaties aan Sterk uit Armoede	27
Maatschappelijke Kosten-baten Analyse	28
MKBA Algemeen	28
Achtergrond onderzoek	28
Invloed van Sterk Uit Armoede	29
Maatschappelijke kosten	31
Verdeling kosten/baten	32
Toelichting maatschappelijke baten	33
Totale baten	39
MKBA Ratio	40
Advies	40

Managementsamenvatting

Het impactonderzoek

Het hoofddoel van het impactonderzoek was om mogelijke meerwaardes in kaart te brengen die te verwachten zijn door de inzet van de opgeleide ervaringsdeskundigen van Sterk uit Armoede. Verder is gekeken naar de impact van de opleiding van Sterk uit Armoede op de ervaringsdeskundigen zelf. Interviews zijn afgenomen bij zes ervaringsdeskundigen en vijf vertegenwoordigers van organisaties, en er is een vragenlijst afgenomen bij 12 vertegenwoordigers van organisaties. Deze data is aangevuld met deskresearch, en documenten en informatie van Sterk uit Armoede zelf.

Impact van de opleiding op ervaringsdeskundigen

De impact van het worden van een opgeleide ervaringsdeskundige op de ervaringsdeskundigen zelf is hieronder te vinden. Achter de genoemde impact is steeds te zien door hoeveel ervaringsdeskundigen deze impact is genoemd, gerangschikt van meest tot minst genoemd.

- Stijging in eigenwaarde: zes keer genoemd
- Kansen (eerder) grijpen: zes keer genoemd
 - Angst (voor falen) vermindert: drie keer genoemd
- Positieve impact op directe omgeving: zes keer genoemd
- Oude mechanismen herkennen en veranderen: vijf keer genoemd
 - Minder snel in de emotie schieten: vijf keer genoemd
 - Minder snel in de verdediging schieten: vier keer genoemd
- Meer regie over eigen leven: vijf keer genoemd
- Lange-termijn denken / perspectief: vier keer genoemd
- Positieve impact op sociale contacten: vier keer genoemd
- Ervaren mentale gezondheid verbeterd: twee keer genoemd
- Ervaren fysieke gezondheid verbeterd: twee keer genoemd

Meerwaarde van het inzetten van opgeleide ervaringsdeskundigen

Een longlist van meerwaardes van het inzetten van opgeleide ervaringsdeskundigen is te zien in de tabel hieronder. Links zijn de genoemde meerwaardes te vinden. Rechts is te zien door hoeveel ervaringsdeskundigen en vertegenwoordigers van organisaties deze meerwaarde is genoemd. De meerwaardes zijn gerangschikt van meest tot minst genoemd.

Meerwaarde	Aantal keer genoemd
Makkelijker contact leggen met de doelgroep	Ervaringsdeskundigen: 6 Vertegenwoordigers: 12
Preventie signalering	Ervaringsdeskundigen: 4 Vertegenwoordigers: 13
Beleid en hulpverlening sluit beter aan op praktijk / doelgroep	Ervaringsdeskundigen: 3 Vertegenwoordigers: 14
Probleemstelling van de doelgroep beter formuleren	Ervaringsdeskundigen: 6 Vertegenwoordigers: 11
Taal van de doelgroep spreken	Ervaringsdeskundigen: 6 Vertegenwoordigers: 5
Laagdrempelig contact voor de doelgroep	Ervaringsdeskundigen: 5 Vertegenwoordigers: 4
Doelgroep accepteert vaker en eerder hulp	Ervaringsdeskundigen: 2 Vertegenwoordigers: 6
(Sneller) vertrouwen winnen bij de doelgroep	Ervaringsdeskundigen: 3 Vertegenwoordigers: 3
Voorkomen van crisissituatie bij de doelgroep	Vertegenwoordigers: 6
Ontwikkelen van effectief ondersteuningsplan voor de doelgroep	Vertegenwoordigers: 5
Inzicht in de belevingswereld van de doelgroep	Ervaringsdeskundigen: 5
Biedt doelgroep perspectief / hoop	Ervaringsdeskundigen: 1 Vertegenwoordigers: 2
Vertegenwoordiger van de doelgroep	Ervaringsdeskundigen: 1
Boodschap van hulpverlening komt beter aan bij en over op de doelgroep	Vertegenwoordigers: 1

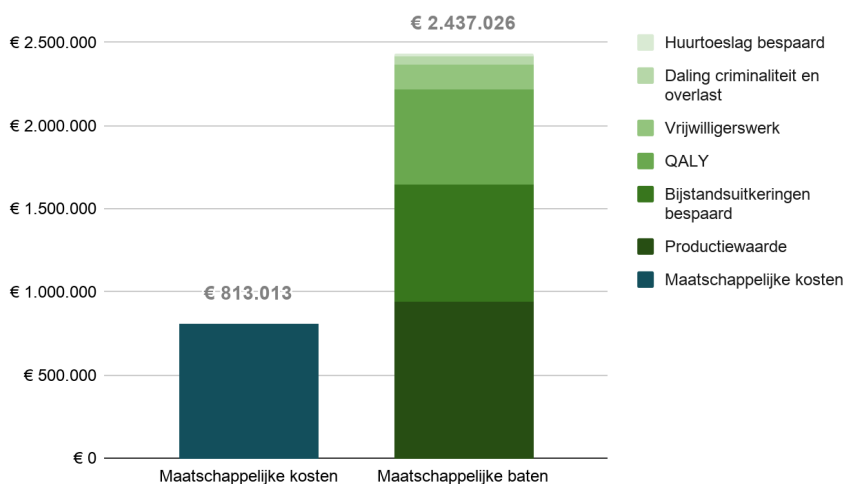
Maatschappelijke Kosten Baten Analyse

Voor de werkwijze van Sterk uit Armoede is een Maatschappelijke Kosten-Baten Analyse uitgevoerd. Een MKBA is een methode om inzichtelijk en aantemelijk te maken welke baten er voortkomen uit een interventie. In deze analyse is een inschatting gemaakt van de maatschappelijke baten van de werkwijze van Sterk Uit Armoede, op basis van de afgestudeerde deelnemers van de opleiding. Vervolgens is dit afgezet tegen de kosten benodigd voor de gehele werkwijze van Sterk Uit Armoede. De cijfers zijn gebaseerd op onderzoek naar deelnemers van de opleiding in de periode 2017-2020. In deze periode zijn 24 ervaringsdeskundigen afgestudeerd, en zijn 12 aan het werk gekomen.

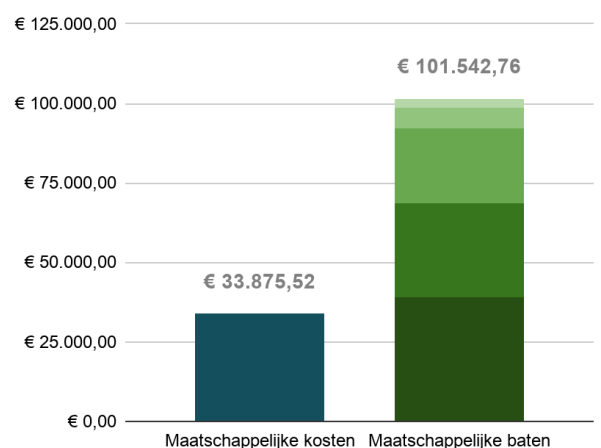
Resultaten

Uit deze maatschappelijke kosten-baten analyse blijkt dat Sterk Uit Armoede op financieel vlak baten oplevert voor de maatschappij. Zo zijn de maatschappelijke kosten omgerekend per deelnemer afgerond, **€34.000,-** (zie grafiek rechtsonder). Deze kosten gaan niet alleen over de kosten van de opleiding van de deelnemer, maar ook over het opzetten van het expertisecentrum, en het verspreiden en verder professionaliseren van de werkwijze van Sterk Uit Armoede. De maatschappelijke baten, omgerekend per deelnemer zijn **€102.000,-** (zie grafiek rechtsonder). Deze cijfers zijn omgerekend vanuit de totale maatschappelijke kosten en baten van de werkwijze van Sterk Uit Armoede. Over de periode 2017-2020 zijn de maatschappelijke kosten **€813.000,-** en de maatschappelijke baten **€2.437.000,-** (zie grafiek linksonder). De MKBA ratio is hiermee 1:3, wat betekent dat voor elke euro die geïnvesteerd is in Sterk Uit Armoede, de maatschappij hier 3 euro aan waarde voor terug heeft gekregen. Sterk Uit Armoede heeft netto ruim €1.600.000,- (€2.437.026 - €813.013) aan maatschappelijke baten opgeleverd.

Kosten-Baten verdeling conservatief

Kosten-Baten verdeling omgerekend p.p.

Bevindingen

De meerwaarde van Sterk Uit Armoede springt met name in drie categorieën in het oog; **productiewaarde**, besparing op **bijstandsuitkeringen** en verhoging van QALY (oftewel: de verbetering van de **kwaliteit van leven**). Respectievelijk dragen deze categorieën **39%**, **29%** en **23%** van de totale baten. De productiewaarde en besparing op bijstandsuitkeringen komen tot stand doordat Sterk Uit Armoede zich richt op een doelgroep die langdurig afhankelijk is van een bijstandsuitkering. Hierdoor is de kans groot dat zij niet via de bestaande wegen zo teruggeleid, of opgeleid worden, naar arbeidsparticipatie. Dit maakt dat elk verschil dat Sterk Uit Armoede maakt op dit gebied, een grote impact heeft op zowel de bijstandsuitkeringen als de productiewaarde. Naast de meerwaarde voor de gemeente en de arbeidsmarkt (zie p. 15-23), ligt een groot deel van de gecreëerde waarde bij de deelnemers zelf. De verhoogde kwaliteit van leven is gewaardeerd op basis van Quality Adjusted Life Years. Waarvan we een inschatting hebben gemaakt op basis van de impact op de ervaringsdeskundigen (zie p. 8-12).

Bandbreedte en invloed van Sterk Uit Armoede

Een MKBA moet niet worden gezien als een weergave van harde feiten, maar als een logische waardering van de interventie. De baten in deze MKBA zijn daarom ook conservatief (ook wel voorzichtig) ingeschat met daaromheen een bandbreedte, namelijk:

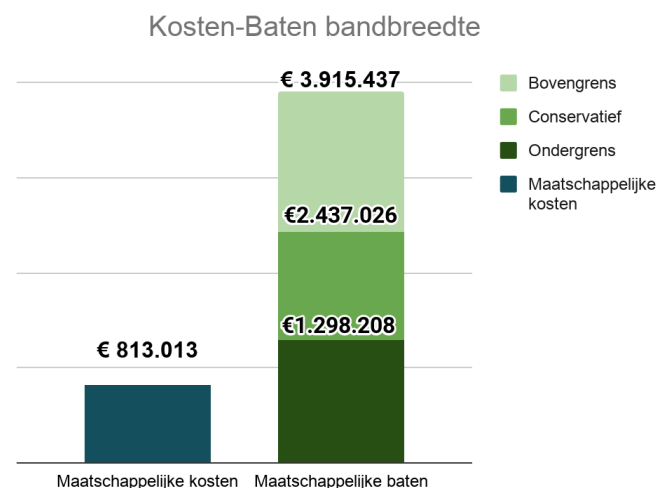
- Ondergrens: alleen kwantitatief bepaalde effecten worden meegenomen
- Conservatieve inschatting: kwalitatief onderbouwde effecten worden ook meegenomen, maar met een grote voorzichtigheid
- Bovengrens: kwalitatief onderbouwde effecten worden meegenomen.

Alle cijfers die hierboven zijn genoemd, zijn gebaseerd op de aanname dat de baten die optreden na afstuderen, twee jaar volledig (100%) toegewezen kunnen worden aan Sterk uit Armoede.

Vervolgens gaan we ervan uit dat Sterk uit Armoede geleidelijk aan minder invloed heeft op de baten. Na 5 jaar worden de baten amper (25%) of niet meer (0%) toegeschreven aan de opleiding, afhankelijk van de inschatting. De baten per deelnemer komen daarmee als volgt tot stand:

- Ondergrens: $(\text{baten} \times 100\%)^2 + (\text{baten} \times 50\%) + (\text{baten} \times 0\%) + (\text{baten} \times 0\%)$
- Conservatief en bovengrens: $(\text{baten} \times 100\%)^2 + (\text{baten} \times 75\%) + (\text{baten} \times 50\%) + (\text{baten} \times 25\%)$

In de grafiek hiernaast is te zien hoe de verschillende inschattingen zich tot elkaar verhouden.

Het impactonderzoek

Het hoofddoel van dit impactonderzoek was om mogelijke meerwaardes in kaart te brengen die te verwachten zijn door de inzet van de opgeleide ervaringsdeskundigen van Sterk uit Armoede. Twee onderzoeksgroepen zijn bevraagd in dit impactonderzoek: (1) de opgeleide ervaringsdeskundigen, en (2) vertegenwoordigers van organisaties. Dit hoofdstuk bestaat uit de volgende onderdelen:

- De impact van de opleiding van Sterk uit Armoede op de ervaringsdeskundigen zelf
- De rol en taken van de opgeleide ervaringsdeskundigen
- De mogelijke meerwaardes die te verwachten zijn door de inzet van de opgeleide ervaringsdeskundigen
- Struikelblokken en ontwikkelpunten
- Advies van vertegenwoordigers van organisaties aan Sterk uit Armoede

Methode

Dataverzameling

Voor de totstandkoming van de longlist is gebruik gemaakt van de volgende data:

- Focusgroep met twee werkende ervaringsdeskundigen
- Interviews met vier werkende ervaringsdeskundigen
- Document opgesteld door drie ervaringsdeskundigen van Sterk uit Armoede over de effecten van de opleiding op de ervaringsdeskundigen zelf
- Interviews met vijf vertegenwoordigers van organisaties
- Vragenlijst voor vertegenwoordigers van organisaties (18 respondenten, 12 bruikbare antwoorden)

Onderzoeksmethode

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van zowel kwantitatieve data (gesloten vragen, schalen) als kwalitatieve data (open vragen, semi-gestructureerde interviews). De kwalitatieve data is geanalyseerd door ons te richten op overkoepelende thema's, en te noteren hoe vaak dit thema terugkwam.

Impact van de opleiding op ervaringsdeskundigen

In dit onderdeel is gekeken wat het worden van een ervaringsdeskundige in generatiearmoede en sociale uitsluiting voor impact heeft gehad op de ervaringsdeskundigen zelf. Welke veranderingen zien de ervaringsdeskundigen bij zichzelf en hun omgeving doordat zij kansen en ontwikkelingsmogelijkheden hebben gehad? Voor het ophalen van deze informatie is gebruik gemaakt van data uit de focusgroep en interviews met de ervaringsdeskundigen, en het document over de effecten van de opleiding opgesteld door drie ervaringsdeskundigen van Sterk uit Armoede. In totaal leverde dit data op van negen ervaringsdeskundigen.

Stijging in eigenwaarde

(Langdurige) armoede gaat vaak gepaard met een gemis aan waardering, zelfrespect en eigenwaarde, en gevoelens van schaamte¹. Van de negen ondervraagde ervaringsdeskundigen, gaven zes personen aan zich minderwaardig of zelfs waardeloos te hebben gevoeld voor de opleiding. Schaamte vanwege armoede speelde bij twee van de ervaringsdeskundigen ook een rol.

- “Je voelt je mislukt in het leven en vergelijkt jezelf constant met mensen om je heen die een relatie, werk, of een huis hebben en wel leuke dingen kunnen doen.”

Alle zes ervaringsdeskundigen hebben dit gevoel na de opleiding niet meer ervaren.

- “We hebben geleerd om onze stem te laten horen en te durven zeggen wat we willen. Dat we plichten hebben, dat wisten we wel. Maar we weten nu ook dat we rechten hebben.”
- “Op de opleiding leerde ik normaal functioneren en ik voelde me opnieuw geboren: je bent niet waardeloos maar eigenlijk gewoon heel sterk.”
- “Tijdens de opleiding voelde ik me eindelijk weer mezelf.”

Kansen (eerder) grijpen

Uit interviews met ervaringsdeskundigen werd duidelijk dat mensen in (generatie)armoede vaak moeite hebben om kansen te grijpen, omdat ze zelf weinig kansen hebben gekregen in hun leven: “We konden en durfden de kansen niet grijpen die voorbij kwamen, want dan was er de kans dat je weer beschadigd raakt. Dus begin je er niet aan.”

Zes van de negen ervaringsdeskundigen gaven aan dat ze nu eerder kansen durven pakken dan vroeger, al waren sommigen in het begin nog wat voorzichtig: “De eerste maanden op werk was ik heel blij maar ook voorzichtig: niet te snel wennen aan leuke dingen want het kan weer weggaan.”

¹ Movisie (2020). Uit de duivelskring van armoede: Wat sociaal werkers en medewerkers van kinder- en peuteropvang kunnen betekenen in de aanpak van armoede in Noord-Nederland.

Angst (voor falen) vermindert

Angst (voor falen) bleek een rol te spelen bij het niet grijpen van kansen. Drie ervaringsdeskundigen gaven aan dat ze vroeger hadden geleerd dat ze niks waard waren, en uit angst om hier bevestiging van te krijgen daarom ook niks vroegen of zeiden.

Positieve impact op directe omgeving

Naast de impact op de ervaringsdeskundigen zelf, zien zes ervaringsdeskundigen ook de impact van hun ontwikkeling op hun directe omgeving, en met name hun familieleden: "Ook mensen naast ons zijn aan het veranderen. Ze zien dat bij ons dat we verder komen en willen dat nu ook."

- "De opleiding heeft impact gehad op mijn eigen gezin. Mijn kinderen hebben nu een ander voorbeeld en kunnen zien dat er perspectief is. Dit hadden ze niet gehad als ik dit traject niet had gedaan."
- "Mijn kinderen hebben nu ook een ander zicht op hun leven. Ze weten nu dat het mogelijk is een baan te krijgen, en durven te wensen en te dromen."
- "De opleiding heeft ook invloed op mijn kinderen: zij zien mijn andere levenspatroon en qua opvoeding zit ik nu ook niet meer bij de pakken neer. Op school gaat het ook een stuk beter met de kinderen."
- "De generatie boven ons komt nu ook in beweging, doordat wij hen feedback geven, praten over emoties, en dingen durven te benoemen die we zien."

Oude mechanismen herkennen en veranderen

Mensen in (generatie)armoede ontwikkelen bepaalde gedragspatronen²³⁴. In de opleiding wordt veel aandacht besteed aan deze patronen door middel van zelfreflectie, en leren de deelnemers zichzelf goed kennen. Vijf ervaringsdeskundigen noemden zelfreflectie als belangrijke middel om hun eigen mechanismen te herkennen en veranderen.

- "We letten nu op ons eigen gedrag. We hebben zelfreflectie en kunnen naar onze eigen mechanismen kijken. We kunnen wat voor anderen betekenen doordat we die mechanismen herkennen en een vertaalslag kunnen maken."
- "We laten ons niet meer leiden door onze mechanismen. Wanneer we in zo'n oude mechanisme schieten, gaan we niet meer kopje onder maar gaan nu alleen nog met de voeten nat."

Een tweetal veranderingen in mechanismen kwamen bij de ervaringsdeskundigen naar boven.

² Movisie (2020). Uit de duivelskring van armoede: Wat sociaal werkers en medewerkers van kinder- en peuteropvang kunnen betekenen in de aanpak van armoede in Noord-Nederland.

³ Jungmann en Wesdorp (2017). Mobility Mentoring

⁴ Armoede Groningen. Gevolgen Armoede: <https://armoedegroningen.nl/langdurige-armoede/>

Minder snel in de emotie schieten

Van de negen ervaringsdeskundigen, gaven vijf personen aan dat ze nu minder vanuit emotie reageren, minder in de weerstand gaan, en minder snel van slag raken.

- “Randvoorwaarde om je werk als ervaringsdeskundige goed te doen is dat je een bepaald proces met jezelf door bent gegaan. Als ik nu geraakt wordt door dingen, dan houd ik me rustig en ga ik op mezelf reflecteren.”
- “Door de opleiding heb ik geleerd dat ik dingen anders moet aanpakken en me niet moet afzetten tegen hulpinstanties.”

Minder snel in de verdediging schieten

Vier ervaringsdeskundigen ervoeren een verandering in hun beschermingsmechanisme. Eerder schoten ze in de verdediging en wezen ze naar anderen. Een negatief beeld over (anderen in) de samenleving, en twijfel aan zichzelf lagen hier voornamelijk aan ten grondslag. Zoals een ervaringsdeskundige aangaf: “Als er niemand was om op te schelden, dan ligt het aan jezelf en valt die veiligheid weg, en dat is doodeng.” Dit beschermingsmechanisme heeft nu plaatsgemaakt voor zelfreflectie: “Ik luister nu voordat ik oordeel.”

Meer regie over eigen leven

Een kenmerk van leven in armoede is een gevoel van machteloosheid: het niet in controle zijn van je eigen leven⁵. Vijf ervaringsdeskundigen gaven aan nu meer controle te voelen over hun eigen leven en situatie.

- “We accepteren ons ‘lot’ niet meer die we met de paplepel ingegoten hebben gekregen, namelijk dat we niks zijn. We weten nu dat we dat ook onszelf hebben opgelegd.”
- “Eerst hield ik zeven mensen aan het werk, nu houd ik mezelf aan het werk.”
- “Geef ons een hengel, geen vis.”
- “Ik voelde me machteloos, maar nu ervaar ik dat al jaren niet meer zo.”

⁵ Movisie (2020). Uit de duivelskring van armoede: Wat sociaal werkers en medewerkers van kinder- en peuteropvang kunnen betekenen in de aanpak van armoede in Noord-Nederland.

Lange-termijn denken / perspectief

Armoede zorgt ervoor dat de focus meer op het korte-termijn belang ligt en dat men minder vooruit kan denken. Niet alleen omdat acute problemen deze mensen dwingt om van dag tot dag te leven, maar ook omdat langdurige schaarste zorgt dat er minder cognitieve ruimte is om op lange-termijn te denken⁵⁶⁷. Zoals een ervaringsdeskundige zei: "Kleine ellende begint dan steeds groter te worden. Je gaat heel erg op in die cyclus en het is moeilijk te zien hoe je eruit komt. Je hoofd is vol van financiële stress. Het is alsof je wakker wordt en dan ben je direct moe. Je hoofd weet dat je allerlei dingen moet doen, maar het lukt niet om het te doen. Alsof je verlamd bent."

Vier ervaringsdeskundigen vertellen hoe de opleiding hun perspectief heeft geboden:

- "Als de opleiding tot ervaringsdeskundige niet op mijn pad was gekomen, was ik nog steeds doorgemodderd en had ik geen uitzicht."
- "Ik kon door de opleiding weer aan mijn toekomst werken."
- "De opleiding was als een deuropening voor me en ik ben uit de negatieve cirkel gekomen."

Sociale contacten

Twee ervaringsdeskundigen gaven aan een gevoel van sociale uitsluiting te hebben ervaren voor de opleiding:

- "Ik voelde me minderwaardig: je kan niet meedoen en je wordt niet gezien."
- "Toen ik in de bijstand zat werd mijn vriendenkring steeds kleiner, want ik moest elke keer nee verkopen, omdat ik dingen niet kon betalen. Ik wilde met niemand over mijn armoede praten, want ik schaamde me, wilde niet zielig gevonden worden, en had geen zin in hun vragen."

Vier ervaringsdeskundigen gaven aan dat de opleiding en het hebben van werk invloed heeft gehad op hun sociale contacten.

- "Het hebben van werk betekent veel voor mijn privé situatie. Ik had eerst minder contact met vrienden, maar dat is nu heel erg veranderd."
- "Voordat ik met de opleiding begon had ik weinig vertrouwen in mensen, was ik veel harder, en hield ik mensen op afstand. Nu heb ik meer vertrouwen en kom ik ook dichterbij mensen omdat ik ze ook dichterbij laat. De bewustwording dat mensen niet altijd gevaar betekenen heb ik wel meegenomen uit de opleiding, omdat je daar natuurlijk veel over jezelf vertelt."
- "Ik heb nu afscheid genomen van vrienden die eigenlijk geen vrienden waren."

⁶ Armoede Groningen. Gevolgen Armoede: <https://armoedegroningen.nl/langdurige-armoede>

⁷ Mullainathan, S. en Shafir, E. (2013). Scarcity: Why having too little means so much. New York: Times Books

Ervaren mentale gezondheid verbeterd

Het leven in armoede vergroot de kans op psychische gezondheidsproblemen⁸. Twee ervaringsdeskundigen noemden een verbetering in mentale gezondheid na de opleiding:

- "Ik kan meer leuke dingen doen, ik ben aangenamer, vrolijker, en niet constant chagrijnig. Ik heb weer het gevoel dat ik leef. Ik geniet meer van de momenten en trakteer mezelf ook op de leuke dingen."
- "Als je in de bijstand zit, dan ben je eigenlijk toch constant aan het werk want je moet constant uitzoeken wat je wel en niet kunt doen. Ik werd er ziek van dat ik niks kon doen en zakte steeds dieper. Door de opleiding bloeide ik op: alles kan anders en ik kan van mijn eigen ellende mijn werk maken."

Ervaren fysieke gezondheid verbeterd

Ook de kans op fysieke gezondheidsproblemen is groter bij mensen die leven in armoede⁶. Twee ervaringsdeskundigen noemden een verbetering in fysieke gezondheid na de opleiding. Beide eten gezonder en bewegen meer. Bovendien is een van de ervaringsdeskundigen van een eetverslaving en een blowverslaving afgekomen door de opleiding en het hebben van werk.

- "Ik koos eerder voor een zak patat van een euro want dan had ik de maaltijd klaar. Nu heb ik meer ruimte en kan ik er meer over nadenken en doelen stellen. Ik doe ook veel meer dingen en heb een hondje waar ik veel mee wandel!"
- "Door de opleiding en het werk pak ik de mechanismen beter op en ik ervaar stabiliteit. Als er een negatieve situatie is zou ik normaal echt terugvallen in de verdovende middelen en eten. Nu zit ik niet bij de pakken neer omdat ik weet dat het me nergens brengt. Ik wil aan mezelf werken en een goed voorbeeld zijn voor mijn kinderen."

⁸ Armoede Groningen. Gevolgen Armoede: <https://armoedegroningen.nl/langdurige-armoede/>

Rollen van een ervaringsdeskundige

Interviews ervaringsdeskundigen en vertegenwoordigers van organisaties

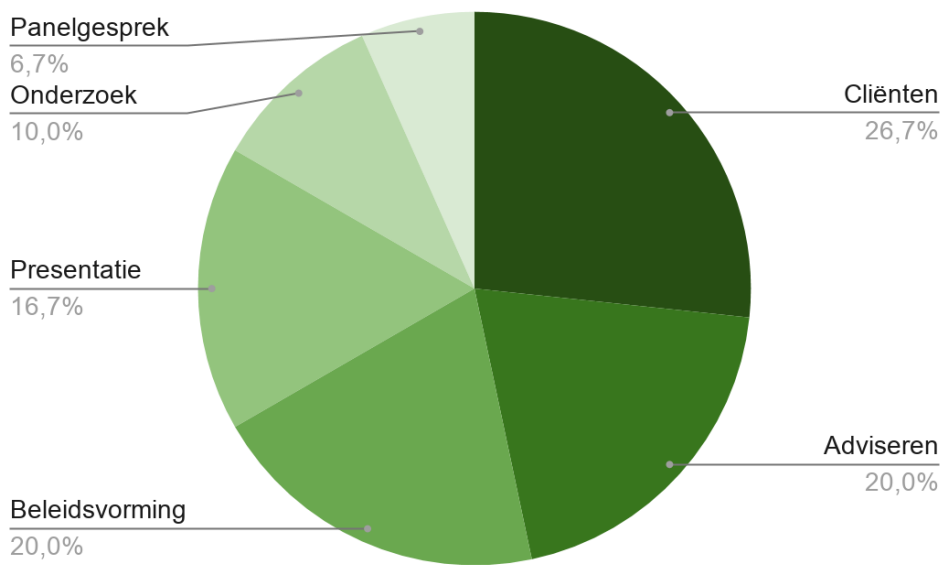
In interviews met vertegenwoordigers van organisaties en de ervaringsdeskundigen zelf kwam naar voren in welke organisaties de ervaringsdeskundigen voornamelijk werkzaam zijn, en welke rol ze daarbinnen innemen. Dit is te zien in de tabel hieronder. Wanneer een organisatie of rol meer dan een keer is genoemd, staat dit er tussen haakjes achter in de tabel.

Organisatie	Rollen van een ervaringsdeskundige
Scholen (4 keer genoemd)	<ul style="list-style-type: none"> • Vraagbaken/aanspreekpunt (voor ouders) voor advies over voorzieningen, vergoedingen of fondsen: 2 keer genoemd • Vertrouwenspersoon en luisterend oor voor ouders en kinderen: 2 keer genoemd • Eventueel casussen doorsturen naar sociaal team • Samenwerken met docenten om probleemkinderen en ouders te helpen
(Buurt)maatschappelijk werker (3 keer genoemd)	<ul style="list-style-type: none"> • Zelfstandig casussen oppakken • Samen met maatschappelijk/sociaal werker cliënten helpen • Vroegsignalering • Financiële stukken oppakken
Beleids team gemeente (2 keer genoemd)	<ul style="list-style-type: none"> • Meekijken met subsidies • Opstellen van een plan en implementatie van armoedebeleid
Wijkgebouwen (2 keer genoemd)	<ul style="list-style-type: none"> • Aanspreekpunt in jongerencentrum voor inwoners • Spreekuur voor invullen formulieren, aanvragen, en financiële ontwikkelingen
Wijkteams	<ul style="list-style-type: none"> • Samen met andere professionals gesprekken voeren met (kwetsbare) gezinnen • Collega's begeleiden • Gezinsituaties bespreken en meekijken met de plannen
Gemeente	<ul style="list-style-type: none"> • Inzicht geven aan ambtenaren en professionele hulpverleners in leefwereld van de doelgroep
Hulpverlenings instantie	<ul style="list-style-type: none"> • Tips en feedback geven over manier van werkwijze • Cliënten helpen
Gemeente Vroegsignalering	<ul style="list-style-type: none"> • Contactpogingen en -momenten met cliënten • Meedenken en kijken in beleid en werkwijze

Verder werd door een werkgever genoemd dat het goed zou zijn om ervaringsdeskundigen in te zetten bij studies gerelateerd aan hulpverlening: "Je moet een generatie professionals veranderen en eigenlijk moeten er dingen veranderen op de desbetreffende studies." Een van de ervaringsdeskundigen gaf aan dat ze workshops geeft op hogere scholen om de *mindset* van de studenten te veranderen, en te zorgen dat ze niet alleen vanuit het boek leren.

Vragenlijst vertegenwoordigers van organisaties

Uit de vragenlijst opgesteld voor vertegenwoordigers van organisaties kwam de volgende verdeling van taken van ervaringsdeskundigen naar voren:

Voornamelijk werken met cliënten, adviseren, en beleidsvorming werden genoemd. Verder werd nog genoemd dat ervaringsdeskundigen ingezet zijn bij projecten en werkgroepen, voorlichtingen, en workshops.

Meerwaarde van het inzetten van opgeleide ervaringsdeskundigen

volgens ervaringsdeskundigen

In een focusgroep met twee ervaringsdeskundigen, en interviews met in totaal vier ervaringsdeskundigen is gevraagd naar de meerwaarde van het inzetten van opgeleide ervaringsdeskundigen. Alle zes ervaringsdeskundigen zagen de meerwaarde van het inzetten van opgeleide ervaringsdeskundigen. Hieronder zijn de specifieke meerwaardes te vinden.

Probleemstelling van de doelgroep beter formuleren

Alle zes ervaringsdeskundigen noemden het beter formuleren van de probleemstelling van de doelgroep als meerwaarde.

- “De gemeente is gewend aan dingen beslissen over mensen, niet met mensen. Terwijl er openheid in de samenwerking nodig is en je mensen moet vragen wat ze nodig hebben.”
- “Ik kan vertellen wat de cliënt echt bedoelt en wil, in plaats van zelf suggesties aan te dragen en te zeggen wat goed is voor diegene.”
- “Een cliënt was tijdens een gesprek alleen sociaal wenselijke antwoorden aan het geven. Ik prikte hier heel simpel doorheen en toen kwam de waarheid snel naar boven.”
- “Ik heb een soort helicopterview: ik kijk vanuit de cliënt en stel kritische vragen. Hierdoor komen we met het team achter het echte probleem van een cliënt, kunnen we de persoon vragen wat hij of zij nodig heeft en zorgen dat het probleem wordt opgelost.”
- “Doordat ik de vraag van de cliënt juist kan formuleren, zit deze persoon soms korter in een traject en is de casus sneller opgelost. Dit kan werkdruk verlichten voor de vaste medewerkers en uiteindelijk een besparing opleveren.”

Makkelijker contact leggen met de doelgroep

Ook het makkelijker contact leggen met de doelgroep werd door alle zes ervaringsdeskundigen als meerwaarde gezien, omdat het zorgt voor een betere ingang en meer begrip bij de doelgroep. Een ervaringsdeskundige legde uit: “Collega’s betrekken me steeds meer, omdat ik het beste achter die deur van de doelgroep kan komen.” Drie factoren dragen hieraan bij:

Taal van de doelgroep spreken

Alle ervaringsdeskundigen gaven aan dat voornamelijk de taal van de doelgroep spreken zorgt dat het contact maken makkelijker gaat.

- “Er ontstaat een opening in de barricade van een persoon in armoede doordat ik dezelfde taal spreek en laat zien dat ik het begrijp.”
- “Door gelijkwaardigheid en herkenning kom ik veel verder met cliënten, temeer omdat ik vanuit gevoel werk en niet vanuit een boekje.”

Laagdrempeliger contact voor de doelgroep

Vijf van de ervaringsdeskundigen gaven aan dat het laagdrempelige contact voor de doelgroep bijdraagt aan het makkelijk contact maken.

- “De professionele hulpverleners die contact opnemen met bewoners, komen vaak niet ver omdat er een afstand merkbaar is.”
- “Doordat ik mijn ervaringen met cliënten deel voelen zij begrip en gelijkwaardigheid, en ben ik toegankelijk en laagdrempelig om contact mee te hebben. Hierdoor heb ik heel snel aansluiting bij cliënten.”

(Sneller) vertrouwen winnen bij de doelgroep

Drie ervaringsdeskundigen benoemden dat zij sneller vertrouwen winnen bij de doelgroep, omdat zij angst wegnemen.

- “Je moet eerst vertrouwen winnen, en dat is moeilijk omdat dit vaak beschaamd is in deze doelgroep. Ik probeer het stigma van sociale instanties weg te halen en win eerder vertrouwen, dus dan zijn ze ook opener omdat ik angst wegneem.”
- “De doelgroep voelt zich gehoord en begrepen, waardoor angst wordt weggenomen en vertrouwen wordt gewonnen.”

Inzicht in de belevingswereld van de doelgroep

Vijf ervaringsdeskundigen vertelden dat zij de leefwereld van iemand in armoede kunnen laten zien aan de professionals.

- “Ik leg verbinding tussen de vaak verschillende werelden van de doelgroep en de professionals. Mensen in armoede krijgen allerlei oordelen van de buitenwereld, en ik probeer die vooroordelen weg te halen.”
- “Ik laat collega’s herhaaldelijk het perspectief van iemand in armoede zien, want zij vallen vaak in het regeltjes patroon in plaats van echt de cliënt te helpen.”

Preventie signalering

Drie ervaringsdeskundigen spraken van een soort ‘zesde zintuig’ bij het herkennen van signalen uit de doelgroep: “Ik voel onbewust als iemand binnenkomt of er iets aan de hand is.” Hierdoor worden signalen eerder opgevangen, wordt door sociaal wenselijke antwoorden heen geprikt, en kan er eerder worden ingegrepen.

Een andere ervaringsdeskundige noemde: “Deze doelgroep heeft vaak al veel hulpverlening gehad, en weet welke sociale antwoorden ze moet geven. Ik weet hoe de professionele gesprekstechnieken werken, maar ik neem soms een andere benadering om die sociaal wenselijke antwoorden te voorkomen.”

Beleid en hulpverlening sluit beter aan op praktijk / doelgroep

Door de inzet van ervaringsdeskundigen sluit beleid en hulpverlening beter aan op de praktijk en de doelgroep, aldus drie ervaringsdeskundigen.

- "Bij de gemeente worden mooie stappen gezet, van aanbod- naar vraaggericht. Er is nu een beleidsplan met meer aansluiting en een betere afstelling op de praktijk."
- "Soms ontstaan zaken die in de praktijk niet haalbaar zijn voor iemand in armoede."
- "De hulpverlening bedenkt iets op een bepaalde manier, maar in de praktijk werkt dit niet. Mensen komen bijvoorbeeld vaak terug in de schuldsanering, omdat ze tijdens het traject hun zelfstandigheid kwijtraken. Dat is het probleem in de hulpverlening: iedereen wil iets voor je doen, maar niemand laat jou iets doen."

Doelgroep accepteert vaker en eerder hulp

Volgens twee ervaringsdeskundigen accepteert de doelgroep vaker en eerder hulp en volgen ze eerder advies op, omdat de drempel naar hulpverlening verlaagd wordt.

- "Ik benoem waar ik vandaan kom en vertel de herkenning, waardoor ik ze sneller over de streep krijg om hulp te aanvaarden."
- "Ouders en kinderen durven alles te benoemen tegen mij, want ik heb geen label (jeugdzorg, ggd), en door die ingang wordt er eerder wat gedaan met mijn tips en feedback."

Biedt de doelgroep perspectief / hoop

Het zien van een ervaringsdeskundige kan volgens een ervaringsdeskundige de doelgroep perspectief en hoop bieden: "Ik kan mijn ervaringen overbrengen op andere mensen en ze meegeven dat ze niet waardeloos zijn, maar juist heel sterk."

Vertegenwoordiger van de doelgroep

Een van de ervaringsdeskundige zei: "Ik laat de stem van de mensen uit de doelgroep horen."

Meerwaarde van het inzetten van opgeleide ervaringsdeskundigen

volgens vertegenwoordigers van organisaties

Interviews vertegenwoordigers van organisaties

In interviews met in totaal vijf vertegenwoordigers van organisaties is gevraagd naar de meerwaarde van het inzetten van opgeleide ervaringsdeskundigen. Alle vijf vertegenwoordigers zagen de meerwaarde van het inzetten van opgeleide ervaringsdeskundigen. De specifieke meerwaardes kunnen hieronder gelezen worden.

Beleid en hulpverlening sluit beter aan op praktijk/doelgroep

Vier van de vijf vertegenwoordigers gaf aan dat het perspectief van de doelgroep vertalen een belangrijke meerwaarde is van ervaringsdeskundigen.

- “De ervaringsdeskundige helpt de belevingswereld van inwoners begrijpelijk te maken.”
- “Onze ervaringsdeskundige heeft uitgangspunten van het beleid opgesteld en heeft hier echt het verschil gemaakt door het perspectief van de inwoners te vertalen in het plan. Dit zouden we anders niet hebben gedaan. Dan hadden we de bekende kaders neergezet die we altijd neerzetten. Ze hielp ons uit onze bekende beleidsrol!”
- “De samenwerking [met de ervaringsdeskundigen] heeft zeker voor een verandering gezorgd in de hele benadering van de inwoner en de denkwijze daarin, zeker in gemeenteland. De dingen die voor ons heel logisch lijken, zijn niet logisch voor een inwoner, want wij denken in processen en procedures. De ervaringsdeskundigen hebben op heel veel fronten input geleverd voor onze werkwijze. Bijvoorbeeld door onze standaardbrieven naar inwoners laagdrempeliger te maken.”
- “De aanbodzijde is er: alle protocollen zijn aanwezig en de professionals zijn daar heel enthousiast over. Maar we vinden het moeilijk om vanaf de vraagzijde te kijken: hoe komt de doelgroep bij die protocollen en wat hebben ze nodig en hebben ze al? Er is aandacht maar geen oog voor de doelgroep. Ga niet aan de slag met wat jij als gemeente of professional belangrijk vindt, maar wat de doelgroep belangrijk vindt. Een ervaringsdeskundige snapt de situatie van de doelgroep en zoekt samen naar oplossingen. Zonder een ervaringsdeskundige is het blindvaren, rijden met de auto in de mist.”

Preventie signalering

Volgens drie vertegenwoordigers pakken ervaringsdeskundigen signalen van de doelgroep beter en eerder op, waardoor niet alleen eerder ingegrepen kan worden, maar ook de probleemstelling beter wordt geformuleerd.

- “Een ervaringsdeskundige kan situaties beter herkennen en duiden, prikt door sociaal wenselijk gedrag, en pakt signalen beter op. Hierdoor kunnen ze eerder het gesprek aangaan, zodat de gemeente eerder kan schakelen naar bijvoorbeeld een budgetcoach.”
- “Als ik als schuldhulpverlener iemand aan de telefoon heb over een achterstand, en die persoon zegt dat hij een bewindvoerder heeft die alles regelt, dan noteer ik dat deze persoon geen hulp wil of nodig heeft. Een ervaringsdeskundige prikt hier doorheen omdat ze voelen dat er veel meer is. Ze vragen door en halen zo meer uit het gesprek.”

Makkelijker contact leggen met de doelgroep

De meerwaarde van het inzetten van een opgeleide ervaringsdeskundige ligt ook in de manier van communiceren en de gesprekstechnieken die worden gebruikt: ze spreken de taal van de doelgroep. Volgens drie vertegenwoordigers zorgt dit ervoor dat er beter en eerder contact kan worden gelegd met de doelgroep, omdat zij zich begrepen voelen.

- “Ervaringsdeskundigen durven dingen te benoemen en vragen die voor ons als collega professionals een stap te ver voelen, want wij kunnen niet uit eigen ervaring spreken. Ook al zegt de ervaringsdeskundige niet eens dat hij/zij een ervaringsdeskundige is, toch is er al meer begrip en ingang omdat de doelgroep het gevoel heeft dat ze worden begrepen. Veel professionals gaan nu ook samen met een ervaringsdeskundige cliënten bellen, omdat ze de meerwaarde zien. Het kwartje is gevallen bij ze en inmiddels is iedereen in het team om.”
- “Qua gesprekstechnieken laten de ervaringsdeskundige zien hoe je bij mensen binnen kan komen en ze niet kwijtraakt. Een professional vraagt of iemand nog op vakantie is geweest, terwijl een ervaringsdeskundige vraagt hoe iemand zijn of haar zomer was.”
- “De ervaringsdeskundige liet een cliënt, die nooit kon of wilde bellen, zelf bellen naar instanties over zijn schulden. Doordat ze hem kleine stapjes liet nemen en hem continu aanmoedigde, is het nu makkelijker voor hem om te bellen. Ze nam niet over, wat ik wel had gedaan, en laat mensen meer zelf doen ondanks dat het langer duurt.”
- “Een ervaringsdeskundige stelt vragen anders, waardoor hulpverleners ook leren om meer met gesprekken uit cliënten te halen.”

Laagdrempelig contact voor de doelgroep

De laagdrempelige rol die een ervaringsdeskundige heeft werd door twee vertegenwoordigers als meerwaarde genoemd:

- "Collega professionals zouden normaal als schuldhulpverlener in een jongerencentrum zitten, maar daar gaat natuurlijk geen jongere mee in gesprek. Met een ervaringsdeskundige wel."
- "Ik schakel onze ervaringsdeskundige in bij vroegsignalering omdat zij laagdrempeliger is, de taal spreekt, en weet waar de inwoner het over heeft."

Probleemstelling van de doelgroep beter en eerder formuleren

Twee vertegenwoordigers gaven aan dat de inzet van ervaringsdeskundigen ervoor heeft gezorgd dat de probleemstelling van de doelgroep beter en eerder werd geformuleerd. Dit kwam mede doordat de ervaringsdeskundige een soort 'helikopterview' heeft en daardoor de complete probleemsituatie beter in kaart kan brengen.

- "Toen ik onze ervaringsdeskundige inschakelde voor een gezin met financiële problemen, was het makkelijker om de probleemstelling naar voren te krijgen, omdat mensen eerder het achterste van hun tong lieten zien."
- "Cliënten weten soms niet goed wat hun hulpvraag is en wat ze moeten vertellen, dus dan helpt werken met ervaringsdeskundigen."

Doelgroep accepteert vaker en eerder hulp

Volgens twee vertegenwoordigers stemt hun doelgroep vaker in met hulpverlening bij een ervaringsdeskundige dan met collega professionals.

- "Een cliënt kwam steeds weer op de radar, ondanks hulp van professionals. De ervaringsdeskundige heeft hem toen wel over de streep kunnen trekken om mee te werken."
- "Als de ervaringsdeskundige er niet was geweest, zouden we minder mensen over de streep kunnen trekken. Ervaringsdeskundigen gaan er echt voor en laten zich niet zomaar afschepen."

Overige meerwaardes

De meerwaardes hieronder werden elk een keer genoemd:

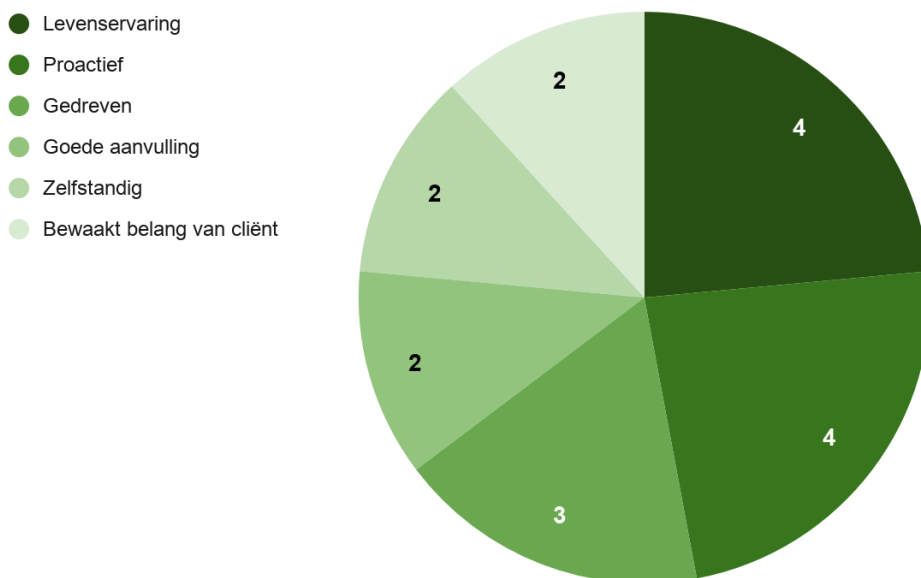
- Boodschap van hulpverlening komt beter aan bij en over op de doelgroep.
- (Sneller) vertrouwen winnen bij de doelgroep: "Ik heb 8-fasen gesprekken als maatschappelijk werker, maar dat red je niet met deze doelgroep want je moet nog een relatie opbouwen en vertrouwen winnen. Daarom gaat er dan vaak een ervaringsdeskundige op af."

Vragenlijst vertegenwoordigers van organisaties

Een vragenlijst voor vertegenwoordigers van organisaties is opgesteld, waarin is gevraagd naar de meerwaarde van het inzetten van opgeleide ervaringsdeskundigen, en de ervaringen hiermee. De vragenlijst leverde 18 respondenten op, waarvan 12 bruikbare antwoorden: vijf respondenten werkten niet met ervaringsdeskundigen, en een respondent was zelf een ervaringsdeskundige. De ervaringen over de samenwerking met ervaringsdeskundigen is hieronder te lezen.

Samenwerking met ervaringsdeskundigen

De samenwerking met de ervaringsdeskundigen kreeg gemiddeld een 7.9. In de grafiek hieronder is te zien welke factoren voornamelijk hebben bijgedragen aan dit positieve cijfer, en hoe vaak deze factoren zijn genoemd

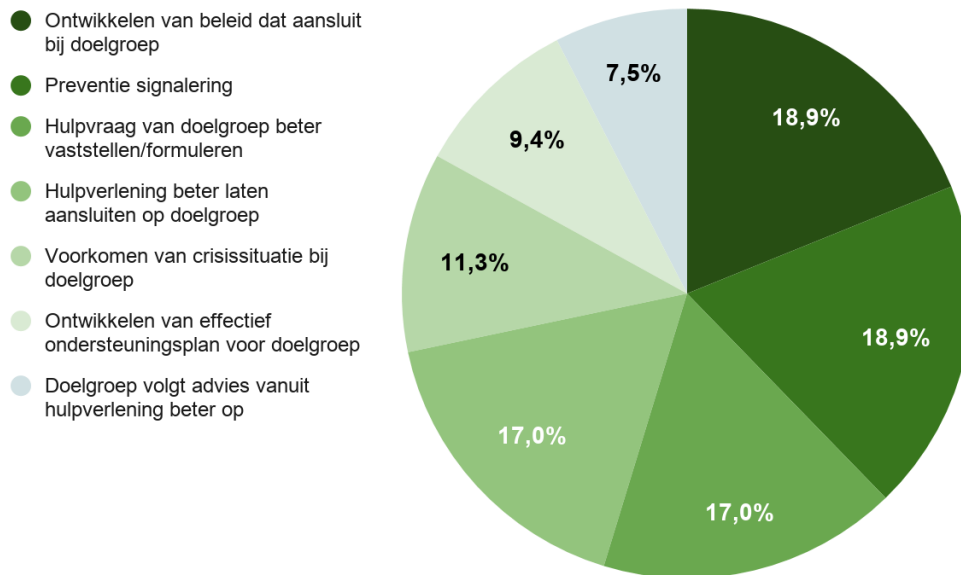
Voornamelijk levenservaring en een proactieve houding droegen bij aan het positieve cijfer. Een aantal quotes van vertegenwoordigers somt de samenwerking goed op:

- "Niets is krachtiger dan het verhaal van iemand die het zelf heeft doorleefd."
- "De ervaringsdeskundige weet eigen ervaring in te zetten om verbinding te maken met inwoners, collega's, organisaties en partners rondom het thema armoede."
- "Ervaringsdeskundigen zijn je kanaries in de kolenmijn."
- "Een ervaringsdeskundige brengt kennis en ervaring die niet aangeleerd kan worden."
- "De geloofwaardigheid van projecten wordt groter als je ervaringsdeskundigen inzet."

Meerwaarde in het algemeen

Alle 12 vertegenwoordigers zagen de meerwaarde van het inzetten van opgeleide ervaringsdeskundigen voor de organisatie. Verder zagen 11 van de 12 vertegenwoordigers de

meerwaarde voor het werk zelf en de doelgroep. De vertegenwoordigers is daarnaast gevraagd welk van de acht onderstaande meerwaardes van het inzetten van opgeleide ervaringsdeskundigen de meeste meerwaarde voor hen heeft gehad. De resultaten daarvan zijn te zien in de grafiek hieronder.

Voornamelijk het beter laten aansluiten van beleid en hulpverlening op de doelgroep, de hulpvraag van de doelgroep beter vaststellen, en preventie door betere signalering worden als de vier belangrijkste meerwaardes gezien. Een vertegenwoordiger noemde: "We werken nu meer cliëntgericht vanuit de praktijk, en minder aanbodgericht vanuit bestaand gemeentelijk beleid en procesmatige keuzes." Verder noemden de vertegenwoordigers ook nog een zestal andere meerwaardes van het inzetten van opgeleide ervaringsdeskundigen.

Makkelijker contact leggen met de doelgroep

Door acht van de 12 vertegenwoordigers werd het beter contact leggen met de doelgroep als een belangrijke meerwaarde genoemd van een ervaringsdeskundige. Zoals een vertegenwoordiger noemde: "Door huisbezoek van de ervaringsdeskundige is contact gelegd, en is de toegang tot een goed traject een stuk laagdrempelig". Twee factoren dragen bij aan dit betere contact:

- (Sneller) vertrouwen winnen bij de doelgroep (2 keer genoemd): "er is verbinding en vertrouwen met inwoners waardoor veel belangrijke informatie beschikbaar wordt over de leefwereld van armoede."
- Laagdrempelig contact voor de doelgroep (2 keer genoemd): "de ervaringsdeskundige kan een andere taal spreken richting inwoners, en op een meer ongedwongen en laagdrempelige manier in contact treden dan een andere professional."

Inzicht in de belevingswereld van de doelgroep

De ervaringsdeskundige als verbinding tussen de leefwereld en systeemwereld werd vijf keer genoemd als meerwaarde voor een organisatie: "De ervaringsdeskundige heeft menigmaal al een pad bewandeld en kan aangeven wat het met de persoon achter de casus doet. Hier kan vervolgens rekening mee gehouden worden in besluitvormingen."

Doelgroep accepteert vaker en eerder hulp

Doordat de drempel naar hulpverlening wordt verlaagd door ervaringsdeskundigen, accepteert de doelgroep eerder hulp volgens vier vertegenwoordigers.

- "De drempel naar financiële hulpverlening is vaak hoog voor onze doelgroep, die zelf niet aan de bel trekken. De ervaringsdeskundige draagt bij aan het verlagen van de drempel."
- "Het makkelijkere contact kan leiden tot het openstaan voor en acceptatie van begeleiding. Cliënten accepteren het eerder als zij feedback krijgen van iemand die hetzelfde heeft meegemaakt."
- "Een ervaringsdeskundige zorgt ervoor dat een inwoner in beeld blijft en dat contact ontstaat en blijft bestaan, waardoor trajecten niet vroegtijdig spaak lopen."

Vertegenwoordiger van de doelgroep

Twee van de vertegenwoordigers noemden het goed verwoorden van de stem en belangen van de doelgroep als meerwaarde: "Bij een specifieke casus is door haar inzet het belang van de cliënt (op langere termijn) verdedigd tegenover een aantal ketenpartners: waar op korte termijn grond was om een maatregel toe te passen, die de cliënt wellicht had doen vallen, is die voorkomen. Mijn collega heeft de voortgang van de cliënt zeer helder in een breder perspectief kunnen plaatsen voor de ketenpartners."

Biedt de doelgroep perspectief

Volgens twee vertegenwoordigers biedt het inzetten van opgeleide ervaringsdeskundigen de doelgroep perspectief en hoop dat het goedkomt.

Struikelblokken en ontwikkelpunten

Naast de genoemde meerwaardes van het inzetten van opgeleide ervaringsdeskundigen, werden ook een aantal struikelblokken en ontwikkelpunten genoemd in interviews met zowel de vertegenwoordigers van organisaties als de ervaringsdeskundigen zelf.

Organisaties niet klaar / open voor ervaringsdeskundigen

Vier vertegenwoordigers gaven aan dat organisaties en / of collega's er niet voor open stonden of er nog niet klaar voor waren om ervaringsdeskundigen in dienst te hebben.

- "Organisaties zetten soms de hakken in het zand, omdat het betekent dat er iets niet goed gaat als ervaringsdeskundigen zich ermee gaan bemoeien. De focus wordt breder en het is heel erg pionieren, dus je moet als organisatie wel echt willen."
- "Onze organisatie was blijkbaar niet goed ingericht op ervaringsdeskundigen; er was amper ruimte en werk voor ze."

Onder ervaringsdeskundigen werd dit twee keer genoemd:

- "Soms is er een cultuuromslag nodig wanneer een ervaringsdeskundige ergens komt werken, en sommige medewerkers zitten daar niet op te wachten."
- "Alles gaat bij de gemeente heel rationeel, dus in het beleid samenwerken met een ervaringsdeskundige is heel moeilijk voor ze."

Rol van ervaringsdeskundige niet duidelijk

De rol en taken van ervaringsdeskundigen zijn volgens drie vertegenwoordigers en drie ervaringsdeskundigen niet (altijd) duidelijk / concreet binnen een organisatie, wat zorgt voor rolverwarring en onbegrip. Een vertegenwoordiger noemde: "Doe aan een stukje verwachtingsmanagement door in het beginstadium collega's meer voor te bereiden en de rol van een ervaringsdeskundige beter op papier te zetten." Een ervaringsdeskundige noemde: "Werkgevers willen graag in kaders werken. Een duidelijke functieomschrijving en een stukje verwachtingsmanagement is daarom gewenst."

Certificaat versus MBO 3 / 4 diploma

Twee vertegenwoordigers gaven aan voorkeur te hebben voor een ervaringsdeskundige met een MBO 3 of 4 diploma:

- "Een MBO 4 diploma zou veel beter zijn dan een certificaat, want zo zijn ervaringsdeskundigen breder inzetbaar en krijgen ze sneller een plek in de organisatie."
- "Ik heb een voorkeur voor ervaringsdeskundigen met een MBO 3 of 4 diploma, omdat ze beter hebben leren denken als een professional en weten hoe de hulpverlening werkt. Ze letten meer op de visie van een organisatie, kennen de kaders, en weten wat praktisch haalbaar en mogelijk is."

Drie van de zes ervaringsdeskundigen gaven de voorkeur aan een MBO opleiding in plaats van een certificaat:

- "Door dat diploma heb ik nu meer mogelijkheden. Mensen met een certificaat kunnen niet makkelijk wisselen van baan, en zitten vast aan het loon van een ervaringsdeskundige."
- "Door mijn MBO diploma kan ik meer kanten op. Het vergroot de kans op de arbeidsmarkt en ik kan ergens op terugvallen. Een trainee van mij twijfelt over het doen van de opleiding doordat je nu een certificaat krijgt. Als het een MBO opleiding zou zijn, zou ze niet twijfelen."

Angst voor baan verdringing

Twee ervaringsdeskundigen gaven aan dat collega's bang waren dat hun baan / werk verdrongen zou worden door de komst van een ervaringsdeskundige. Dit terwijl een ervaringsdeskundige juist complementair is aan de collega professional: "Ik ben geen vervanging, maar een aanvulling voor jullie." Dit is ook wat vier vertegenwoordigers aangaven: "Het team wordt verrijkt met iemand met een andere expertise."

Slechts een van de vertegenwoordigers zag deze angst bij collega's: "Collega's met een HBO diploma waren bang dat de ervaringsdeskundigen met een MBO diploma, wat goedkoper is, hun baan zouden overnemen. Onze ervaringsdeskundige kan naast een HBO'er staan en met haar ervaringsdeskundigheid nog meer bieden, dat kan bedreigend zijn."

Onvoldoende werknemers- en basisvaardigheden

Zes vertegenwoordigers gaven aan dat de ervaringsdeskundigen onvoldoende werknemersvaardigheden lieten zien. Zaken als hulp vragen, zelfstandigheid, zelfredzaamheid, reageren in complexe gesprekken, mail opstellen, en agenda indelen werden genoemd. Een van de vertegenwoordigers stelde dan ook voor om werknemersvaardigheden (meer) op te nemen in de opleiding.

Drie vertegenwoordigers misten (basis)vaardigheden naast ervaringsdeskundigheid: "Het enige instrument is de ervaringsdeskundigheid, en dat is veel voor 32 uur in de week."

Kwetsbaarheid van ervaringsdeskundigen

Twee vertegenwoordigers vertelden dat de kwetsbaarheid die bij ervaringsdeskundigen soms nog aanwezig is een struikelblok kan zijn:

- "De continue confrontatie met een eigen situatie of herinnering kan pijnlijk zijn."
- "De ervaringsdeskundige vertoont nog signalen van iemand die nog niet hersteld is van langdurige armoede; er hoeft maar iets te gebeuren en dan vliegt zo iemand onderuit."

Visieverschil

Door twee vertegenwoordigers werd het visieverschil tussen ervaringsdeskundigen en collega professionals als struikelblok genoemd.

- "Ik wil iemand die de belevingswereld van mensen begrijpelijk kan maken, terwijl diegene ook mijn taal begrijpt en de lijnen kent. Ervaringsdeskundigen denken niet altijd aan alle gevolgen qua kosten en beleid."
- "Ervaringsdeskundigen zijn soms te veel vanuit de cliënt bezig en denken vaak dat overall potjes of fondsen voor zijn. Dan heb je risico dat je een valse belofte doet, omdat je gewoonweg niet weet wat er eigenlijk mogelijk is, terwijl je teleurstellingen moet voorkomen. Zo krijg je wrijving met andere professionals."

Echter gaf een andere vertegenwoordiger aan: "De ervaringsdeskundige durft out-of-the-box te denken en te doen, maar verliest niet de visie of zorgplan uit het oog. Haar handelen is altijd onderbouwd."

Loon van een ervaringsdeskundige

Drie van de zes ervaringsdeskundigen gaf aan te weinig te verdienen in zijn of haar baan als ervaringsdeskundige:

- "We kunnen veel verandering maken, maar verdienen hetzelfde als een cassière bij de Jumbo, en worden alsnog onder de mat geschoven."
- "Een ervaringsdeskundige verdient vaak minder, terwijl ze complementair zijn aan de professional."

Begrip voor ervaringsdeskundigen

Als laatste noemden drie ervaringsdeskundigen dat begrip voor ervaringsdeskundigen / ervaringsdeskundigheid niet (altijd) aanwezig was: "Soms is er onbegrip en voel ik me niet serieus genomen."

Advies van vertegenwoordigers van organisaties aan Sterk uit Armoede

Tijdens de interviews met de vertegenwoordigers van organisaties werd ook advies gegeven aan Sterk uit Armoede. Hieronder is dit advies te vinden, gerangschikt van meest naar minst genoemd.

- Laat ervaringsdeskundigen minimaal in duo's werken (meer perspectieven, steun): 3 keer genoemd
 - "Net als dat maatschappelijk werkers met elkaar overleggen en steun hebben aan elkaar, is het heel logisch dat een ervaringsdeskundige dat ook heeft."
- Verduurzaam het beroep: 2 keer genoemd
 - "Ervaringsdeskundigen worden nu vaak eenmalig of voor een eindige tijd ingezet. Maak voorafgaand aan een traject concrete afspraken over het traject zelf én wat er daarna gebeurt."
 - "Binnen onze gemeente komen onze ervaringsdeskundigen vaak uit ons eigen bijstandsbestand, en dat is voor een gemeente heel interessant! Je wilt deze personen die je uit de bijstand hebt gehaald, ook uit de bijstand houden."
- Bereid ervaringsdeskundigen beter voor op werken in de organisatie (hoe werkt dit type organisatie, wat kan ik verwachten, betere stageperiode): 2 keer genoemd
- Zet intervisie en supervisie op voor ervaringsdeskundigen

Maatschappelijke Kosten-baten Analyse

MKBA Algemeen

Een maatschappelijke kosten-baten analyse (MKBA) is een tool ontwikkeld voor beleidsmedewerkers om beslissingen te maken over het wel of niet investeren in een interventie. Het doel van een MKBA is dan ook het inzichtelijk en aannemelijk maken welke baten er voortkomen uit de interventie. Zeker in het sociaal domein is het bepalen van de baten erg lastig omdat er aannames moeten worden gedaan over de duur en intensiteit van bepaalde effecten onder uiteenlopende personen of doelgroepen. Hoewel deze aannames altijd moeten worden voorzien van een goede onderbouwing, gaat het hier niet om wetenschappelijke bewijslast. Het is dan ook belangrijk dat de bevindingen in dit rapport niet worden gezien als harde feiten, maar als een logisch onderbouwde schatting van de situatie. Een MKBA is dan ook een belangrijk middel in het voeren van discussies omtrent beleid. Niet om de doorslag te kunnen geven over een beslissing, maar om de waarde te kunnen inschatten van beleidsbeslissingen.

Achtergrond onderzoek

Voor deze MKBA hebben we onderzoek gedaan naar de effecten van de werkwijze van Sterk Uit Armoede. Dit hebben we gedaan door te kijken naar de effecten die onder de deelnemers van de opleiding optreden. De werkwijze van Sterk uit Armoede is breder dan enkel de opleiding, maar we hebben ons voor het bepalen van de baten gelimiteerd tot onderzoek naar de deelnemers van de opleiding. Hierbij hebben we met name gekeken naar de situatie van de deelnemers voordat zij begonnen aan de opleiding, en de situatie kort nadat zij de opleiding hebben afgerond. Onder de deelnemers is er voor de start van de opleiding sprake van afhankelijkheid van een bijstandsuitkering en langdurige (generatie-)armoede. De deelnemers worden in de opleiding van Sterk Uit Armoede in een periode van twee jaar tijd opgeleid tot ervaringsdeskundigen.

De MKBA is gebaseerd op de periode 2017 tot 2020, waarbij we enkel gekeken hebben naar de studenten die over deze periode zowel zijn ingestroomd als afgestudeerd. Studenten die voor 2017 zijn begonnen maar na 2017 zijn afgestudeerd, nemen we dus niet mee. In totaal zijn er dan 24 deelnemers afgestudeerd. De maatschappelijke kosten en baten worden in eerste instantie bepaald op basis van deze 24 deelnemers waarna ze veelal worden omgerekend naar de gemiddelde maatschappelijke kosten en baten per deelnemer. Hoewel de baten zijn bepaald op basis van de opleiding van Sterk Uit Armoede, zijn de kosten gebaseerd op de volledige werkwijze van Sterk Uit Armoede. Dat betekent dat de maatschappelijke kosten niet alleen zitten in het draaien van de opleiding, maar ook in zaken als het opzetten van het huidige Expertisecentrum, en het verspreiden en professionaliseren van de werkwijze van Sterk Uit Armoede.

Voor de bepaling van de duur en intensiteit van de effecten hebben we naast het impactonderzoek verschillende stakeholders gesproken. De onderbouwing van de MKBA is tot stand gekomen op basis van het impactonderzoek, interviews met verschillende experts, verschillende stakeholders, deelnemers van de opleiding en mensen uit hun omgeving. De maatschappelijke kosten en baten (ook wel 'posten') zijn voorzien van een onderbouwing in het onderdeel 'toelichting maatschappelijke baten' (zie p. 33-38).

In de onderbouwing is gebruik gemaakt van zowel kwalitatieve als kwantitatieve gegevens. Omdat het niet om waterdichte wetenschap gaat, hebben we elke post voorzien van een bandbreedte. Hierbij hebben we gebruik gemaakt van een conservatieve inschatting met een ondergrens en een bovengrens. Voor de bovengrens nemen we kwalitatieve data uit het impactonderzoek mee in de onderbouwing. Voor de ondergrens laten we die onderdelen achterwege waar sprake is van interpretatie van kwalitatieve data. In het conservatieve scenario nemen we kwalitatieve data wel mee, maar schatten we deze erg gematigd in.

Invloed van Sterk Uit Armoede

Bij het opstellen van een MKBA is het van belang dat je stilstaat bij de invloed die de interventie heeft op posten die worden opgenomen als baten. In het geval van Sterk Uit Armoede zal het zo zijn dat de werkwijze van Sterk Uit Armoede niet het enige is dat van invloed is op de uitkomsten voor de deelnemers aan het eind van de opleiding. Andere factoren, zoals familie en vrienden, hulpverlening, en andere (plotselinge) gebeurtenissen hebben ook invloed op de weg die de deelnemers na de opleiding bewandelen. In een MKBA wordt hier rekening gehouden doordat er wordt gewerkt met een zogeheten 'attributie', oftewel het percentage aan uitkomsten dat toe te schrijven is aan andere invloeden dan de interventie. Voor het gemak spreken wij over de invloed van Sterk Uit Armoede (Invloed SUA) in termen van het percentage waarin we de effecten toeschrijven aan Sterk Uit Armoede.

Voor deze MKBA gaan we uit van een maximale periode van vijf jaar waarop Sterk Uit Armoede invloed heeft op de effecten. Hierbij gaan we ervan uit dat de effecten die onderzocht zijn bij de deelnemers, in de twee jaar volgend na de opleiding volledig kunnen worden toegeschreven aan de werkwijze van Sterk Uit Armoede. In de jaren daarna gaan wij ervan uit dat Sterk Uit Armoede niet meer volledig verantwoordelijk kan zijn voor het ontstaan van de onderzochte effecten. Waarbij effecten na vijf jaar niet meer kunnen worden toegeschreven aan Sterk Uit Armoede. Dit betekent dat we voor zowel de **conservatieve inschatting**, als de **ondergrens** en **bovengrens** in de MKBA werken met een **invloed van 100% over de eerste twee jaar**.

Voor de **conservatieve inschatting** en de **bovengrens** gaan we uit van een totale **invloed van vijf jaar**, waarbij deze invloed na jaar 2 met 25% per jaar daalt: jaar 1 (100%), jaar 2 (100%), jaar 3 (75%), jaar 4 (50%), jaar 5 (25%) en jaar 6 (0%).

Voor de **ondergrens** gaan we uit van een totale **invloed van drie jaar**: jaar 1 (100%), Jaar 2 (100%), Jaar 3 (50%) en jaar 4 (0%).

Deze relatief hoge invloed voor een relatief korte periode, achten wij gepast op basis van de volgende gegevens:

- Doordat de situatie van de deelnemers vooraf aan de opleiding langdurig stabiel is geweest, is het aannemelijk dat deze situatie niet zou veranderen zonder interventie. De contextfactoren zullen daarom vermoedelijk geen (positieve) invloed hebben op de uitkomsten van de interventie.
- Er zijn geen alternatieve interventies die zo specifiek gericht zijn op langdurige (generatie)armoede. Dit betekent dat de kans zeer klein is dat de langdurige armoede effectief wordt aangepakt wanneer de deelnemers de opleiding niet zouden volgen.
- De kans dat de effecten aanhouden door toedoen van de interventie vermindert doordat de meest recente omgevingsfactoren steeds belangrijker worden.
- Hoewel het aannemelijk is dat de effecten van levensduur zijn en mogelijk zelfs generatiekloof overstijgend, gaan wij uit van een doorlooptijd van vijf jaar met dalende attributie. Hiermee achten we de attributie een conservatieve inschatting.

Maatschappelijke kosten

De maatschappelijke kosten zijn gebaseerd op de inkomsten van Sterk Uit Armoede over de periode 2017-2020. Het totale bedrag betreft **€813.012,50**. Deze bedragen zijn afkomstig van de volgende partijen:

Gemeentelijk

Door de gemeente wordt een bedrag betaald van €3.000,- per deelnemer per jaar die zij zelf aandragen. Daarnaast hebben 85% van alle gemeenten in Drenthe en Groningen een instapbijdrage van €0,15 per inwoner betaald. Dit komt neer op een totaalbedrag van: **€274.687,50** waarmee **32,4%** van de totale financiering **gemeentelijk** gedragen wordt.

SoZaWe

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SoZaWe) heeft Sterk Uit Armoede over de onderzochte periode gesubsidieerd met **€255.750,-** waarmee zij **30,1%** van de totale financiering dragen.

Rabo Foundation

Vanuit de Rabo Foundation is Sterk Uit Armoede over de onderzochte periode ondersteund met een bedrag van **€225.000,-** waarmee zij **26,5%** van de totale financiering dragen.

Provinciaal

De provincie Groningen heeft Sterk Uit Armoede ondersteund met een bedrag van €45.000,-. De provincie Drenthe heeft Sterk Uit Armoede ondersteund met €48.000,-. Dit komt neer op een totaalbedrag van **€93.000,-** waarmee **11%** van de totale financiering **provinciaal** gedragen wordt.

Deelnemers

De deelnemers van de opleiding dragen ook kosten voor het deelnemen aan de opleiding. Dit zijn geen financiële kosten maar wel kosten in de vorm van een tijdsinvestering. Deelnemers zouden deze tijd anderzijds ook elders kunnen investeren. Omdat het gaat om deelnemers die langdurig in armoede zitten, gaan we ervan uit dat het alternatief voor de maatschappij geen geld zou opleveren. Dit betekent dat de maatschappij geen kosten draagt doordat de deelnemers tijd investeren in de opleiding. De maatschappelijke kosten zijn daarom **€0,-**.

Besteding financiële middelen

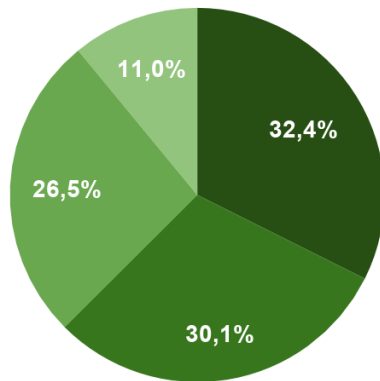
De financiële middelen die Sterk Uit Armoede hiermee tot haar beschikking heeft worden gebruikt voor de opleiding voor de deelnemers, voor het opzetten van het expertisecentrum en verspreiden en professionaliseren van de werkwijze van Sterk Uit Armoede

Verdeling kosten/baten

Hieronder is de kostenverdeling in percentages naast de batenverdeling in percentages te vinden. Het merendeel van de financiering wordt door de overheid gedragen (bijna 75%, SoZaWe, gemeentelijk en provinciaal). De overige 26,5% wordt gefinancierd door de Rabo Foundation.

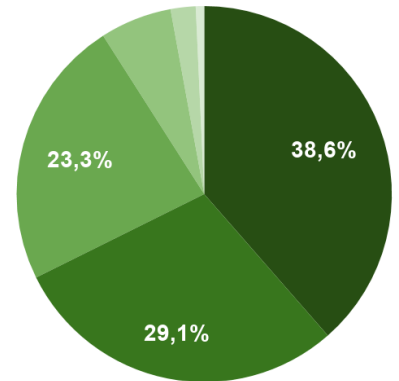
Kostenverdeling

- Gemeentelijk
- SoZaWe
- Rabo Foundation
- Provinciaal

Batenverdeling

- Productiewaarde
- Bijstandsuitkeringen
- QALY
- Vrijwilligerswerk
- Criminaliteit en overlast
- Huurtoeslag

Voor de overheid geldt dat eigenlijk alle baten van Sterk Uit Armoede belangrijk zijn. Een verhoogde productiewaarde betekent meer belastingbetalers, vrijwilligerswerk betekent een verhoogde participatie in de samenleving en een verbeterde QALY betekent een verhoogd welzijn; allemaal onderdelen die van belang zijn voor de overheid. Maar wat met name interessant is voor de overheid, zijn de besparingen op bijstandsuitkeringen, criminaliteit en overlast, en huurtoeslag. De overheid draagt immers zeer direct de kosten wanneer deze besparingen niet tot stand zouden zijn gekomen. Wanneer we naar de totalen kijken wordt het merendeel van de kosten gedragen door de overheid, maar dit is in balans wanneer we zien dat de overheid ook het merendeel van de baten zeer direct voelt.

De Rabo Foundation investeert in zelfredzaamheid en wil diegenen ondersteunen die hard werken voor het opbouwen van (economisch) zelfstandigheid⁹. Dit betekent dat met name de winst in productiewaarde voor de Rabo Foundation van belang is. Maar ook QALY en vrijwilligerswerk dragen bij aan een verbetering in zelfredzaamheid. De Rabo Foundation draagt 26,5% van de totale financiering waar de productiewaarde 38,6% van de totale baten betreft. Hoewel deze percentages redelijk uit elkaar liggen, is een verhoging in productiewaarde slechts beperkt relevant voor de Rabo Foundation doordat zij niet direct de baten hiervan terugzien.

⁹ Rabobank (2021). Over Rabobank Foundation:

<https://www.rabobank.com/nl/about-rabobank/in-society/rabobank-foundation/about-rabo-foundation/index.html>

Toelichting maatschappelijke baten

Voor elk van de posten maken we een inschatting op basis van een conservatief scenario, met een ondergrens en bovengrens. Onder elke post is een tabel te vinden met de baten berekend per persoon, en over de gehele groep van deelnemers (24 personen). De bedragen in de tabellen zijn inclusief de invloed van Sterk Uit Armoede, zoals vermeld op pagina 29 en 30.

Productiewaarde

Voor het bepalen van de productiewaarde van de afgestudeerden kijken we naar hun salaris inclusief premies die door de werkgever worden betaald. Dit is immers het bedrag wat je kan verwachten dat een werkgever minimaal terugverdient door het in dienst hebben van de werknemer. We hebben in het onderzoek duidelijke signalen ontvangen van werkgevers en collega's van ervaringsdeskundigen dat de financiële besparingen hier nog hoger liggen. Zie hiervoor ook het impactonderzoek (zie p. 18-23). Deze signalen zijn alleen lastig te monetariseren, daarom gaan we alsnog uit van de minimale opbrengst van de productiewaarde.

Er zijn 12 deelnemers na afloop direct doorgestroomd naar werk als ervaringsdeskundige. Geen van hen is in de tussentijd zonder werk komen te zitten. Van de overige 12 deelnemers is bekend dat zij niet direct werk hebben gekregen. Voor de ondergrens en de conservatieve inschatting berekenen we de baten op basis van de 12 personen die direct aan het werk zijn gekomen. Voor de bovengrens gaan we ervan uit dat er één jaar na afstuderen nog twee personen aan het werk zijn gekomen, en twee jaar na afstuderen nog 1 persoon extra.

Uit gesprekken met werkgevers en ervaringsdeskundigen blijkt dat zij gemiddeld 2200 euro betaald krijgen op basis van 36 uur. Premies die werkgevers gemiddeld betalen over hun werknemers liggen gemiddeld genomen op 27,1%. Gemiddeld werken de deelnemers 24 uur per week wat op jaarbasis, inclusief premies €22.369,60 euro betreft.

*€22.369,60 kosten werkgevers * Invloed SUA * 12 werkenden (/24 deelnemers totaal) =*

	Ondergrens	Conservatief	Bovengrens
p.p.	€27.962,-	€39.146,80	€ 46.323,71
Totaal	€ 671.088,-	€ 939.523,20	€1.111.769,12

Bijstandsuitkeringen bespaard

De opleiding tot ervaringsdeskundige heeft er voor gezorgd dat 12 personen werk hebben gevonden als ervaringsdeskundige en daarmee niet meer afhankelijk zijn van de bijstand. Een

bijstandsuitkering kost de gemeente gemiddeld genomen €16.900,- euro per jaar¹⁰. In dit bedrag zijn kosten voor reïntegratietrajecten, beleid en overhead meegenomen. Dit bedrag is een gemiddelde op basis van onderzoek onder dertig gemeenten en deze kosten kunnen per gemeente erg uiteenlopen. De ervaringsdeskundigen komen van een achtergrond van langdurige afhankelijkheid van de bijstand waardoor zij ook veel beroep hebben moeten doen op reïntegratietrajecten. Dit brengt extra kosten met zich mee. Om deze reden achten wij het een conservatieve inschatting als wij uitgaan van de gemiddelde kosten die een gemeente heeft voor een bijstandsuitkering. Wederom gaan we voor de conservatieve inschatting en de ondergrens uit van de 12 personen die onafhankelijk zijn geworden van een bijstandsuitkering. Voor bovengrens gaan we opnieuw uit van 2 personen die na één jaar na afstuderen werk krijgen, en nog 1 persoon dat na twee jaar werk krijgt.

*€16.900,- euro per jaar * Invloed SUA * 12 werkenden (/24 deelnemers totaal) =*

	Ondergrens	Conservatief	Bovengrens
p.p.	€21.125,-	€29.575,-	€ 34.997,08
Totaal	€ 507.000,-	€ 709.800,-	€839.930,-

QALY - Quality Adjusted Life Years

1 QALY staat voor één levensjaar in goede gezondheid en wordt doorgaans gewaardeerd op €50.000,- tot €100.000,-¹¹. Wanneer iemand winst boekt in levensjaren of gezondheid kunnen we hier een waardering aan koppelen. Er zijn strikte kwantitatieve meetmethoden vereist om QALY's te waarderen. Op basis van het impactonderzoek zien wij voldoende onderbouwing om aan te nemen dat er bij alle deelnemers veel winst is geboekt in termen van QALY. In erkende meetmethoden (EQ5-d vragenlijst) wordt onder andere gevraagd naar stemming, dagelijks functioneren en pijn/klachten¹². Hoewel in het impactonderzoek deze vragenlijst niet is doorlopen, zien we op basis van de thematische bevindingen in het impactonderzoek voldoende bewijslast om uit te gaan van een stijging in QALY (zie p. 8-12). Voor de conservatieve benadering gaan we uit van een stijging van 0,01 QALY per onderdeel dat naar voren is gekomen in het impactonderzoek. Voor de bovengrens gaan we uit van een QALY stijging van 0,015 per onderdeel dat genoemd is in

¹⁰ Op basis van Berenschot (2019): Uitvoering bijstand kost bijna 2900 per uitkering:
<https://www.bijstandshulp.nl/uitvoering-bijstand-kost-bijna-2900-euro-per-uitkering>

¹¹ Sociaal Economisch Onderzoek (2016). Werkwijzer voor kosten-batenanalyse in het sociale domein - Hoofdrapport

¹² Sociaal Economisch Onderzoek (2016). Werkwijzer voor kosten-batenanalyse in het sociale domein - Literatuur en Bijlagen

het impactonderzoek. Voor de ondergrens laten we de QALY waardering achterwege omdat hier geen kwantitatieve meetmethode is toegepast.

Een QALY wordt gewaardeerd op basis van hoeveel geld een levensjaar in goede gezondheid waard is: gemiddeld tussen de €50.000 en €100.000. Een volledige QALY waarderen we voor de deelnemers op €75.000,-. Hoewel dit een gemiddelde inschatting is tussen €50.000 en €100.00, gaat het hier eigenlijk om een relatief lage inschatting. De waarde van een QALY loopt niet lineair ten opzichte van iemands gezondheid. Dit komt doordat iemand met een lage QALY waardering van bijvoorbeeld €50.000 meer baat heeft bij een 1% stijging in QALY waardering dan iemand met een QALY waardering van bijvoorbeeld €90.000. Een gezondheidswinst van 1% is namelijk meer waarde voor iemand met een relatief slechte gezondheid, ten opzichte van iemand met een relatief goede gezondheid. Daarbij kan het inkomen van een persoon een sterke invloed hebben op de waardering van zijn of haar QALY. Iemand met een lager inkomen zal ook een QALY minder hoog waarderen doordat de waarde van geld hoger wordt ingeschat ten opzichte van een persoon met een hoog inkomen. De deelnemers van de opleiding hebben veel mogelijkheden tot het verbeteren van hun QALY, en hebben een laag inkomen waardoor de waardering van de QALY relatief laag is. Desondanks zijn de deelnemers zelfredzaam en hebben zij geen fysieke beperkingen, waardoor het hier niet gaat om een extreem lage QALY waardering.

$$€75.000,- \text{ QALY waardering} * 0,01 \text{ stijging QALY} * 9 \text{ onderdelen} * \text{Invloed SUA} * (24 \text{ deelnemers}) =$$

	Ondergrens	Conservatief	Bovengrens
p.p.	€0,-	€23.625,-	€ 35.437,50
Totaal	€0,-	€ 567.000,-	€850.000,-

Vrijwilligerswerk

Door vrijwilligerswerk uit te voeren wordt er waarde gecreëerd voor de maatschappij. Een gangbare waardering voor een uur vrijwilligerswerk is €8,-¹³. Van de afgestudeerde ervaringsdeskundigen zijn er 7 doorgestroomd naar vrijwilligerswerk. Het gaat hier om ervaringsdeskundigen die geen betaald werk hebben gevonden. Uit gesprekken met de ervaringsdeskundigen blijkt dat zij gemiddeld ongeveer 16 uur per week aan vrijwilligerswerk doen voor ongeveer 48 weken per jaar. We gaan er van uit dat hier weinig deviatie plaatsvindt, waardoor we de ondergrens en bovengrens gelijk houden aan de conservatieve inschatting.

$$16 \text{ uur/week} * 48 \text{ weken per jaar} * €8,- \text{ per uur} * \text{Invloed SUA} * 7 \text{ vrijwilligers} (/24 \text{ deelnemers totaal}) =$$

¹³ Lubbe, M. en Larsen, V. (2015). MKBA Herinrichting Sociaal Domein: Collectief. LPBL.

	Ondergrens	Conservatief	Bovengrens
p.p.	€4.480,-	€6.272,-	€ 35.437,50
Totaal	€ 107.520,-	€ 150.258,-	€ 150.258,-

Daling criminaliteit en overlast

Mensen die in armoede leven hebben over het algemeen een verhoogd risico om overlast te veroorzaken of crimineel gedrag te vertonen. Het is belangrijk om te vermelden dat het hier gaat om een gemiddeld hoger risico. Leven in armoede betekent dus niet dat deze doelgroep per definitie overlast veroorzaakt of crimineel gedrag vertoont. Het betekent enkel dat er een verband is tussen armoede en dit gedrag. Zo heeft het CBS geconstateerd dat personen die deel uitmaken van een huishouden met een laag inkomen meer dan 4,5 keer zo vaak verdacht zijn van misdrijven ten opzichte van personen uit een huishoudensinkomen boven de lage-inkomensgrens¹⁴. De gemiddelde kosten van overlast en criminaliteit zijn uitgelicht in een onderzoek van Groot e.a.¹⁵. In eerder onderzoek zijn de effecten van het hebben van werk, vrijwilligerswerk of beschermt werk voor een doelgroep met risico om overlast te veroorzaken of crimineel gedrag te vertonen, doorberekend tot een daling van €1580,- per jaar per persoon¹⁶. We gaan er vanuit dat deze besparing optreedt bij alle deelnemers die uitstromen naar vrijwilligerswerk ofwel betaald werk (19 personen). Voor een conservatieve inschatting gaan wij uit van 50% van besparing gehanteerd in eerder onderzoek. Voor de ondergrens laten we deze post achterwege, en bij de bovengrens gaan we uit van 100% van de hiervoor genoemde jaarlijkse besparing.

*€1580,- euro besparing * 0,5 * Invloed SUA * 19 deelnemers met (vrijwilligers)werk (/24 deelnemers totaal) =*

	Ondergrens	Conservatief	Bovengrens
p.p.	€0,-	€2.188,96	€ 4.377,92
Totaal	€ 0,-	€ 52.535,00	€105.070,-

¹⁴ CBS (2019). Armoede-en-sociale-uitsluiting-2019

¹⁵ Groot, I., de Hoop, T., Houkes, A., & Sikkel, D., (2007). De kosten van criminaliteit.

¹⁶ Zie bijvoorbeeld: Bückmann, E., Dorscheit, E. en Hes, M. (2017). Maatschappelijke kosten-batenanalyse beschermt werk. Cedris en SBCM.

Huurtoeslag bespaard

Op basis van de gesprekken die we hebben gevoerd met ervaringsdeskundigen kwam naar voren dat iedereen huurtoeslag ontving en daar nog steeds voor in aanmerking kwam wanneer zij werk hadden gevonden na het volgen van de opleiding. Wel ontvingen zij minder huurtoeslag per maand. In de gesprekken kwam een daling naar voren van 50% tot 75%. Er is alleen niet van iedereen duidelijk wat de huurtoeslag precies is, hoeveel deze gedaald is, en of iedereen huurtoeslag ontving. We gaan daarom uit van een gemiddelde daling van 20% huurtoeslag voor diegenen die aan werk hebben na de opleiding. Hierbij gaan we uit van de gemiddelde huurtoeslag van €2.100,- euro per jaar¹⁷.

$0,2$ (daling van 20%) * €2.100 euro per jaar * Invloed SUA * 12 werkenden (/24 deelnemers totaal) =

	Ondergrens	Conservatief	Bovengrens
p.p.	€525,-	€735,-	€ 735,-
Totaal	€ 12.600,-	€ 17.640,-	€17.640,-

Mogelijke overige besparingen

Naast de onderzochte effecten zijn er nog onderdelen die in het impactonderzoek aan bod zijn gekomen waar we besparingen zeer aannemelijk achten.

- **Schuldsanering:** er is van vier personen bekend dat zij in de schuldsanering zaten tijdens het volgen van de opleiding. Door het vinden van werk en het verhogen van de participatie in de samenleving, verwachten we dat een persoon minder lang in de schuldsanering zal zitten. De maatschappelijke kosten voordat een traject gestart wordt liggen al op €5.165,-¹⁸.
- **Zorgkosten:** het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu noemt dat mensen die in armoede leven vaker te maken hebben met "chronische stress, ongezonde leefstijl, chronische ziekte als diabetes mellitus type 2 en hart- en vaatziekten, maar ook psychosociale problemen of opvoedproblematiek"¹⁹. Sterk uit Armoede zorgt ervoor dat deelnemers uit langdurige armoede komen. Dit kan een hoop zorgkosten besparen. We zien sterke aanleiding om aan te nemen dat er hier besparingen plaatsvinden. Bijvoorbeeld door verminderde kosten voor huisarts, psycholoog, en ziekenhuisopname, maar ook

¹⁷ EffectenCalculator (2017)

¹⁸ Ministerie van sociale zaken en werkgelegenheid (2011). Kosten en baten van schuldhulpverlening

¹⁹ Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (2021). Feiten en cijfers over de relatie tussen armoede en gezondheid: <https://www.loketgezondleven.nl/gezondheidsthema/armoede-schulden-en-gezondheid/relatie-armoede-en-gezondheid>

verminderde belasting van mantelzorgers. Zie hiervoor ook het onderzoek van (Pharos 2021)²⁰ waar armoede als oorzaak wordt gezien van chronische stress wat leidt tot gezondheidsachterstanden.

- **Effecten directe omgeving:** veel van de deelnemers hebben kinderen (maar ook vrienden, familie, burens etc.) die de effecten voelen van het werk van Sterk uit Armoede. Zo kunnen de positieve effecten van Sterk Uit Armoede een preventieve werking hebben en kosten voorkomen doordat zij een positieve invloed hebben op hun kind(eren). Denk bijvoorbeeld aan de kosten van jeugdreclassering, jeugdzorg, en uithuisplaatsing. Maar ook op langere termijn het voorkomen van de inzet van verslavingszorg, ernstige psychische problematiek, etc. De volgende kosten geven een indicatie van de mogelijke besparingen:
 - Jeugdreclassering: €3.700
 - Rugzakleerling: €6.000-€18.000
 - Inzet jeugdzorg: €7.500
 - Inzet jeugdzorg met uithuisplaatsing: €40.000

Omdat er geen gemiddelden onder de doelgroep bekend zijn over het voorkomen van deze besparingen doen we hierover geen aannames in de ondergrens en conservatieve inschatting. Voor de bovengrens gaan we uit van een besparing van €10.000,- per persoon per jaar op basis van de bevindingen in het impactonderzoek.

*€10.000 euro per jaar * Invloed SUA * 12 werkenden (/24 deelnemers totaal) =*

	Ondergrens	Conservatief	Bovengrens
p.p.	€ 0,-	€ 0,-	€ 35.000,-
Totaal	€ 0,-	€ 0,-	€840.000,-

²⁰ Pharos (2021). Chronische stress belangrijk bij ontstaan gezondheidsachterstanden:
<https://www.pharos.nl/nieuws/chronische-stress-belangrijk-bij-ontstaan-gezondheidsachterstanden/>

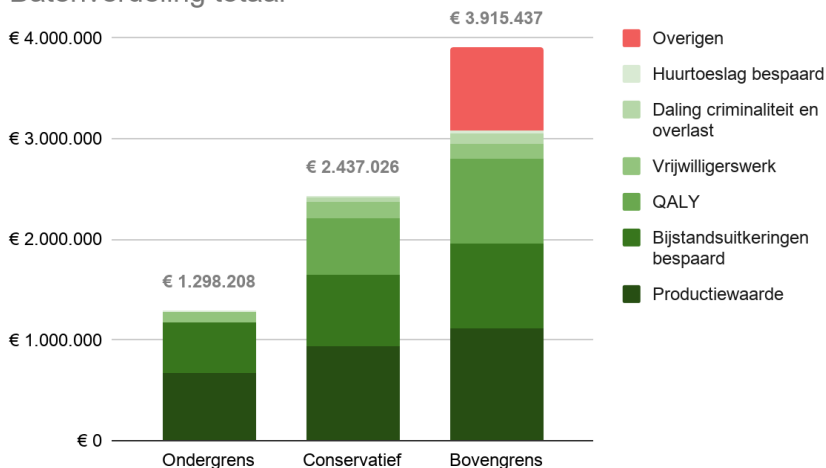
Totale baten

Wanneer we de baten hierboven bij elkaar optellen komen we tot de totalen zoals deze in de onderstaande tabel zijn vermeld.

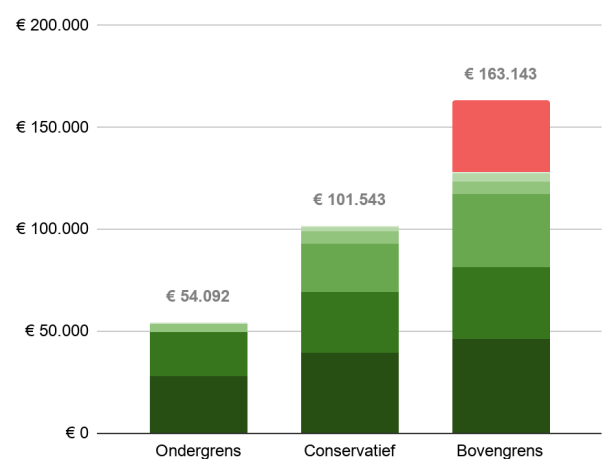
	Ondergrens	Conservatief	Bovengrens
p.p.	€54.092	€101.543	€ 163.143
Totaal	€ 1.298.208	€ 2.437.026	€3.915.437

Er zitten grote verschillen tussen de ondergrens, de conservatieve inschatting en de bovengrens. De conservatieve inschatting is in principe leidend omdat hier alle onderdelen zijn meegenomen, maar wel met een grote voorzichtigheid. De baten per persoon zijn gemiddeld genomen, wat betekent dat ook de personen die niet aan het werk zijn gekomen na afstuderen hierin zijn meegenomen. Ter herinnering: de kosten per persoon zijn gemiddeld €33.876,-. Deze kosten zijn inclusief investeringen van Sterk Uit Armoede die niet gericht zijn op de opleiding van de deelnemers. Hiermee komen de **netto maatschappelijke baten** voor de conservatieve inschatting op $€101.543 - €33.876 = \mathbf{€67.667,-}$ per persoon. De rij met totalen gaat over alle 24 deelnemers. De maatschappelijke kosten voor de werkwijze van Sterk Uit Armoede over de periode 2017-2020 zijn in totaal €813.013. Daarmee komen de **netto maatschappelijke baten** voor de conservatieve inschatting op $€2.437.026 - €813.013 = \mathbf{€1.624.013,-}$ in totaal. In de linker grafiek hieronder is te zien hoe de verschillende inschattingen zich in de totalen tot elkaar verhouden. Het gaat hier om de totale maatschappelijke baten van alle 24 deelnemers voor de ondergrens, conservatieve inschatting en de bovengrens. Vervolgens is per inschatting te zien hoe groot het aandeel van elke post is. In de rechter diagram zijn de gemiddelde baten per persoon te vinden.

Batenverdeling totaal

Batenverdeling omgerekend p.p.

Hier is duidelijk te zien dat de verschillen tussen de ondergrens en de bovengrens vrij groot zijn. Dit heeft te maken met het feit dat grote posten zoals 'QALY' en 'overigen' kwalitatief onderbouwd zijn. Hierbij is er met name richting de bovengrens een grote onzekerheid. Daarbij betekent een kwalitatieve onderbouwing niet dat deze onbetrouwbaar is. Wel is er een grotere marge van onzekerheid doordat interpretatie een grotere rol speelt. Op welke manier de kwalitatieve data moet worden geïnterpreteerd en gewaardeerd is voor nu aan de lezer. Om deze onzekerheid op te lossen is het nodig om verder kwantitatief onderzoek te doen naar deze posten. Desalniettemin laten de inschattingen zien dat zelfs zonder kwalitatieve onderbouwingen, de maatschappelijke baten groter zijn dan de maatschappelijke kosten.

MKBA Ratio

De MKBA ratio is een getal dat de verhouding weergeeft tussen de maatschappelijke kosten en baten. Een MKBA ratio van 1:2 laat bijvoorbeeld zien dat voor elke euro die geïnvesteerd wordt door de maatschappij, er twee euro wordt bespaard. De MKBA ratio voor Sterk Uit Armoede ziet er in de verschillende inschattingen als volgt uit:

Ondergrens	Conservatief	Bovengrens
1: 1,60	1: 3,00	1: 4,82

Dit betekent dat er in het minimale geval €1,60 wordt bespaard voor elke euro die er geïnvesteerd is in Sterk Uit Armoede. Op basis van de conservatieve inschatting wordt er €3,- bespaard voor elke geïnvesteerde euro. En voor de bovengrens is dit bijna €4,82.

Advies

Op basis van de MKBA zien we dat Sterk Uit Armoede een grote positieve impact heeft op de maatschappij. De grootste winst zit momenteel in de verhoogde productiewaarde, besparing van bijstandsuitkeringen, en verbeterde QALY (kort gezegd verbeterde de kwaliteit van leven) van de deelnemers. Hoewel de productiewaarde en besparing van bijstandsuitkeringen de grootste baten zijn, valt hier wellicht ook nog de meeste winst te behalen. Voor de in- en uitgestroomde deelnemers in de periode 2017 tot 2020 geldt dat 50% van hen aan een baan kwam van gemiddeld 24 uur per week. Een belangrijk focuspunt binnen Sterk Uit Armoede is het verbeteren van deze uitstroom naar werk. Het verhogen van dit uitstroompercentage is de kortste klap om meer impact te maken. Verder kan het verhogen van de gemiddelde 24 urige werkweek de impact vergroten doordat er, naast een verhoogde productiewaarde, (meer) kosten bespaard worden op huurtoeslag en zorgtoeslag.

De MKBA zelf zou in de toekomst op verschillende manieren verstevigd kunnen worden. Enerzijds kan het interessant zijn om verder onderzoek te doen naar de categorie 'overige'. Factoren als gezondheidswinst, verminderde belasting op zorg en de impact op de omgeving van de opgeleide ervaringsdeskundigen zouden zeker een gevolg kunnen zijn van de werkwijze van Sterk uit Armoede en het doel dat zij zich stelt, namelijk het doorbreken van armoede samen met de mensen die het betreft. Anderzijds is de MKBA nu gebaseerd op de uitstroom situatie binnen 1 jaar na afstuderen van de deelnemers. Door afgestudeerde deelnemers over een periode van meerdere jaren te monitoren, kan Sterk Uit Armoede de MKBA steviger onderbouwen, en daarbij meer inzicht krijgen in de succesfactoren van de werkwijze en de daarbij horende opleiding.